

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. correspondinti, si la tóte librariile.

Pusetiunea sociala a invetiatorului popularu.

(Capetu.)

Nunumai invetiatorii din aceeași comuna, dar' toti cei din vecinatate se stee in cea mai intima colegialitate unii cu altii, se aiba dese intelniri si conversari la olalta, pentruca schimbarea ideiloru si a cunostiintieloru abstrase din esperintia séu castigate din lectura, este d'unu mare interesu nunumai pentru celu-ce asculta, dar' chiar' si pentru celu-ce impartasiesce.

Precumu cultur'a nu este unu ce gata si limitatu, astu-felu nice invetiamentulu, acestu vehiculu alu culturui, nice procedur'a lui nu este unu ce stereotipu. Sublimu este oficiulu invetiatorescu, si togma pentru acést'a este necesara o cunostiintia suficienta, o petrundere si-o desteritate pentru-cá se-lu poti implini cu tóta demnitatea. Cultivarea invetiatoriloru, este in presinte cerinti'a cea mai flagranta la tóte popórele, si la noi, romanii, mai flagranta pe d'o mie de ori decatu la tóte cele lalte, deca voimu se meritamu si se corespundemu simpatieloru lumei civilisate, ce a inceputu a-se interesá de noi d'unu tempu incóce. — Ei! dar' nóue idei in viéti'a invetiatórésca, nóue metode in unu ramu séu altulu, nóue fenomene — schimbari, reformari — pe campulu invetiamentului nu se nascu si nu se chiarifica mai bine si mai iute de catu prin discusiuni in cercuri mai multu séu mai pucinu numeróse. Ori-catu vei ceti si-ti vei sfarmá capulu intre patru parreti ai chiliei tale, nu vei ajunge usioru a lamuri si stabili nóue idei. Se intempla fórté adese ori ca omulu crede ca scie si petrunde unu lucru atatu de bine, catu este imposibilu se-lu póta convinge cineva din contra, dar' in data ce vine in discusiuni cu altii, si i se punu intrebari din diverse puncte-de-ve-

dere, se vede insielatu, ca adeca ceea ce mai nainte a tienu elu de adeveru, este multu-pucinu o ratecire. Si aceea ce omulu nu scie cu temeiu, nu petrunde d' ajunsu, despre aceea nici pe altulu nu póte se-lu lumineze. Cunostiintiele care si-le-a castigatu unu barbatu de scóla seriosu, prin o lunga esperintia, suntu totu de un'a tesaurulu celu mai puru si celu mai siguru. Catu de frumosu este, candu invetiatorii din vecinatate s'aduna la olalta si desbatu seriosu despre óre-care obiectu de invetiamentu. Cultur'a adeverata si-o castiga omulu eserciandu-si neintreruptu poterile sale, si inmiite suntu rezultatele unoru esercitii si discusiuni cumulative. Chiar' si contradicterile in astu-felu de discusiuni au partea loru cea buna, pentru-ca ele ducu la lamurire si adeveru.

Fara d' unu astu-felu de comerciulu spiritualu, fora d'o astu-felu de convenire colegiala, dupa o lunga esperintia s'a constatat, ca unulu cate unulu separatu, retrasu, lancediesce, ratecesce si nime nu-lu póte desteptá si rechiamá la calea adeverata a misiunei sale. Este unu lucru naturalu, ca celu ce nu se silesce se progreseze, trebue se pasiésca inderetru. Din stagnare se nasce unilateralitate, mecanismu, amortire. Activitatea invetiatorului este unu ce psihologicu, astu-felu ea are trebuintia d'o stimulare, d'unu aventu spiritualu.

Comerciulu invetiatorului cu colgii sei este pentru elu necesaru si importantu, caci acestu comerciulu l' incoragiéza si-lu mangae. Esperintie desgustátore si umilitóre scimu bine ca se afla destule in viéti'a invetiatoriloru. Ingrigirea pentru sustienerea vietiei sale, si cate alte neplaceri ce le intempina omulu in cerculu copiiloru, apasa si desgusta pe invetiatoru. Afora d' acést'a unii pe lunga silinti'a si diliginti'a loru, suntu nebagati in sama, neresplatiti si chiar' despretiuiti. Apoi altii suntu fii norocului, caci ei secera mai multa lauda si recu-

nosciintia, de catu merita intr' adevèru, alii suntu postpusi, si pelunga tóta diliginti'a loru abia potu multiemi pe mai marii loru. Numai comerciulu cu colegii sei lu póte mangaiá si face se iute si se sufere mai cu usuratare aceste nedreptati. Intr' adevèru laud'a este unu fructu dulce, pe care fia-care lu-gusta bucurosu; defaim'a, si despretiurea este unu medicamentu amaru, care nu-lu ia nime bucurosu. Dar' nu are fia-care in data acea taria de anima, cá astu-felu de nedreptati; se-le tréca cu vederea si se urmeze indiferentu a-si implini detori'a sa. Acésta taria de anima se castiga cu tempulu. Cumu ar' poté prosperá cultur'a tinerimei, déca la acésta opera sublima ar' colucrá numai nisce ómeni descorigati, nisce animi lancede? Descuragiarrea impedece si paraliséza ori-ce activitate, nimicesce trupulu si spiritulu. Comerciulu cu invetiatorii, amicii sinceri, cunoscutii si in acésta privintia are dreptulu seu, rezultatele sale, demnitaea sa: elu este unu contrapodu in bilanti'a greutatiloru, nevoieloru, despretiurei, ce le intempina invetiatorulu in deregatori'a sa.

In urma, comerciulu cu colegii sei insenina si desfata anim'a invetiatorului. Anim'a invetiatorului trebuie se fia senina si vésele. Unu invetiatoru posomoritu este o plaga pentru bietii copilasi. Deca unu invetiatoru pentru aceea este totu de un'a posomoritu, neindestulitu, nemultiemitu, pentru-ca elu crede ca nu e destulu de stimatu, de lingusitu, atunci elu cu atatu merita mai mare despretiu. — Implinirea detoriei cu atatu este mai usióra cu catu este mai intima amicéti'a, amórea, colegialitatea. Si cu cine ar' poté legá invetiatorulu aceste dulci legaturi cu altulu, decatu cu colegii sei? Invetiatorii din vecinatate, pretolindenea se-se adune regulatu la olalta, se-si impartasiéscá esperintiele, se-si spuna unulu altui'a pesurile animei sale, se se consulte despre un'a séu alt'a, si dupa óre-cateva saptamani de sudori crunte se se desfeteze si se se recreeze. O! manósa este, dulce este o astu-felu de colegialitate; dar' dreptu marturindu, a intreticné o astu-felu de colegialitate, nu-i lucru usioru.

Invetiatoriloru! mare oblegamentu jace pe umerii vostri in acésta privintia. Un'a este sublim'a vóstra misiune, un'a se fia interesele vóstre, un'a spiritulu si umerii vostri! Departe se fia de voi acelu semliementu mērsiavu, d'a despretiuf, defaimá, d'a negri pe colegii vostri, pentru-cá unulu séu altulu se va poteti inaltia si ilustrá. Fora de spiritulu unirei, intielegerei, in-fratirei, demnitaea si stim'a vóstra se eclipséza, oper'a

vóstra sublima remane in veci pétr'a lui Sisifu. Poterile intrunite storcu oieiu si din pétra, caci

Unde-i unulu nu-i potere

La nevoi si la dorere.

ér': Unde-su doi poterea cresce

Si dusmanulu nu sporesce.

Scólele din Sveti'a.

(Capetu.)

Nici intr'unu locu nu e asiá mare seracimea cá in Svetia. Pela finea seclului alu 19 se aflá familii, chiar' socielati organizate de cersitori, acaroru copii remanea fora nici o cresce trupésca si sufletésca. Togma pe acestu tempu pasiesce pe scena ilustrulu pedagogu Pestalozzi, care vediendu acésta ticalosia, acésta demoralisare, acésta cadere totala a generatiunei tinere, si-propuse se smulga tinerimea cu orice pretiu din acésta terebila decadintia. Pestalozzi si discipulii sei au tinsu totu de-un'a intr' acolo, cá mas'a poporului de diosu s'o faca se fia indestulita cu sórtea sa, si tinerimea s'o créscá spre laboriositate, cumpetu si indestulire cu pucinu. Cativa discipuli ai lui Pestalozzi, Emanuel Fellenberg, Caspar Zellweger si Wehrli cá se-si ajunga, acestu scopu, se insocira in anulu 1832, cá se intemeieze o scóla pentru orfani si pentru copii parasi si neingrigiti de nimenea, unde apoi se-i ocupe cu lucrulu si se le dee o crescere cuviintiósá. Dar' spre acést'a le trebuia unu stabilimentu séu unu edificiu, si pe lunga aceea pamentu unde se aibe se lucre copii. Prin subscriptiuni indata se facú si acést'a, si in anulu urmatoru (1833) se si cumpará la Bernrain unu prediu cu 9000 fi., apoi aci s'a si redicatu asiá numit'a scóla de seraci.

La acésta scóla mai nainte de tóte se cerea unu omu, care nunumai se priveghieze peste copii, ci si elu insusi se scie lucrá, si se invetie pe copii a lucrá dupa unu modu ratiunalu. Acest'a totu d'odatu trebuia se fia invetiatoru si educatoru, si se aiba o anima dulce, adevèratu parintésca, se fia ingrigitoru, activu, religiosu, moralu, si se-i placa mai multu a se ocupá cu agronomia, dar' totu d'o data se aiba si cunosciintiele de lipsa la acést'a. Intr' adevèru acést'a erá o problema grea, dar' cu tóte astea s'a aflatu unu astu-felu de omu anume Ioan u Bittegger. — Se vorbimu mai antaiu ceva despre intogmirea interna a unui astu-felu de in-stitutulu, si dupa aceea vomu vorbi despre folósele si avantagele cele póte aduce elu.

In acestu institutu se aflau 27 copii, cea mai mare

parte orfani, cari se creştea şi se ingrigea cu toate cele trebuinţose pe spesele fondului. Spesele le poartă parte societatea fondatoare din cantonul Turgau, parte se acoperă din sumele ce se capeta pe victuale şi pe produsele ce se vîndu, asiă catu societatea n'are se plătesca mai multu pe anu de catu 4 — 500 fi., spesele peste totu nu sue nici odata mai multu de 2000 fi. pe anu. In acestu institutu se primescu copii numai dela 6 ani şi potu se remana aci pana la alu 17 ori 18 anu; dar' acést'a se intempla rar, pentru-ca arendasii se intrecu cari de cari se capete cate unu tineru d' acestia, cari suntu nisce lucratori şi agronomi buni.

Ingrigatorulu copiiloru luca cu ei impreuna, i invétia ce se facea, le arata cumu se gate mai iute şi totusi se fia siguri ca ostenelele loru nu voru fi in desiertu. Vér'a numai patru ore invétia copii in scóla, ér' cele lalte le petrecu la lucrulu de campu, de gradina, la via, la pomaritu s. a. Iér'n'a órele de inventiamentu se inmultiescu dupa trebuinţia, ér' celu alaltu tempu lu petrecu cu torsulu, cu tiesutulu, şi cu alte lucruri de lipsa in casa. Copii ei insisi trebuie se-si togmésca şi se-si facea uneltele de economia, asemenea vestimentele şi incaltimentele déca se strica, ei trebuie se le cósse şi se le carpésca. Déca copii luca şi in órele in care nu suntu obligati se mai lucre, atunci ei capata plata pentru acést'a, dara banii nu li se dau in mana pana candu nu esu afara din institutu; socotelá, despre astu-felu de bani o poartă ingrigatorulu dimpreuna cu doi elevi mai mari, şi la capetulu fia-carui anu se asterne comitetului.

Copii in acést'a scóla invétia totu aceea, ce se invétia şi in scólele populare; dar' totusi pentru acele obiecte cari facu trebuinţ'a principala, se intrebuintéza mai multu tempu. Viptulu este simplu: lapte, crumpeni, şi leguma, carne numai dominec'a şi in serbatori. Beutur'a loru de toate dílele e ap'a, numai candu au lucruri grele mai capeta şi pucinu vinu. Pe-lunga totu traiulu simplu, elevii suntu sanatosi, tari şi mari. Grafulu Pourtales a adusu unu arabu şi l'a bagatu in acestu institutu platindu pe fia-care anu 200 fi. — unu documentu acést'a, ca institutul corespunde chiamarei sale.

Cum-ca astu-felu de institute suntu de mare interesu nunumai pentru Sveti'a, dar' şi pentru alte tieri, despre acést'a numai este astadi nice o indoiéla. Déca s'ar' redicá şi in Austria astu-felu de institute, unde se se intretiena copii parasiti, orfani şi ai proletariloru, unde se-i instrúeze şi se-i invetie agronomi'a, atunci

d'o parte am fi scutiti d' atatia ce ambla hai-da-lela din unu satu in altulu, din o tíera intr' alt'a, furandu, insielandu şi periclitandu siguritatea publica, ér' d'alta parte amu avé nisce lucratori buni şi diliginti, cari ar' fi de celu mai mare folosu realu patriei.

Unu altu asemenea institutu am vediutu lunga Zürichu, in o vale frumósa la piciorulu unui munticelu, pe acarui veru ştau ruinele castelului Freienstein. Eu pentru aceea amentescu şi acestu institutu, pentru-ca elu in privinţ'a organisarei interne şi a scopului se deosebesc de institutu din Bernrain, de care vorberamu mai susu.

Elevii din acestu institutu se ocupa mai vertosu cu agricultur'a; dar' totusi pentru aceea, alte ramuri de industria inca nu suntu neglese, mai cu sama poartă mare grige cá copii se invetie a impleti corfe, a tiese, a croi şi a face vestimente. Elevulu şi-póte alege dupa placu starea şi ocupatiunea sa, şi numai candu i uritu a lucrá atunci se sfortiéza. Órele de lucru suntu impartite cumpetatu, in lunile de iérna numai 6 ore pe di; in iunile de véra se inmultiescu dupa cumu cere trebuinţ'a lucrului. Instruţiunea şi aici pucinu se deosebesc de cea din scólele populare, luanduse afora matematic'a şi portarea socotelorulu, cari in acestu institutu se invétia mai pe largu. Déca vr'unu elevu se vede ca are aplecare spre-o alta ocupatiunea de cum e ceea ce o are, atunci presidiulu institutului, care totu odata e şi ingrigatorulu, face aratare in-scrisu la directiune, cá se se ingrígésca pentru a i se dá elevului o alta ocupatiune, o alta directiune. Inspecţiunea e incredinţata unui comitetu de 6 membri, care totu odatu forméza şi directiunea institutului.

Elevii pe cari i propunu fundatorii şi binefacatorii institutului ca se-se primésca aci, au totu de un'a preferinţia inántea altor'a, şi ei nu au se plătesca nimica. Ér' de altu-mintrilea fia-care comuna trebuie se platesca pe luna séu pe anu o anumita suma pentru viptulu elevului care e din sinulu ei. Cumca astu-felu de institute suntu d'unu mare folosu pentru tíera, şi ca d' aici esu nisce individi diliginti şi capabili pentru agricultura şi industria, se vede din multimea eleviloru ce esu din acelu institutu in zestrati cu cunoscinţele de lipsá, cumu şi din aceea, ca agronomii şi meseriasii se batu tare cá se capete cate unu elevu d' acestia in casele loru; fetele ce esu de prin aceste institute suntu renumite de servitóre diligente şi dibace, chiar' şi de prin tieri straine scriu se capete servitóre d' acestea. Guvernulu din Bern a cunoscutu insemnatarea acestoru

institute si a încoragiatu redicare loru prin diversele cantóne; astu-felu catu acumu suntu 14 scóle d' acestea in flóre.

Sciri scolastice.

Sibiu 28. Augustu. „Hermannstädter Zeitung“ din 25. Augustu aduce urmatorulu telegramu:

„Corespondinti'a generala“ aude, ca Maiestatea sa imperatulu prin pre înalta resolutiune prin care se incuviintieza redicarea unei academii de drepturi in Clusiu, totu d' odata s'a înduratu a concede, cá se se faca pregatirile pentru redicarea unei universitati paritetice in Sibiu, si proiectele corespunditoare pentru strafomarea academiei d' acolo in o astu-felu de universitate se se astérna Maiestatiei sale; in urma cá docentiloru dela academi'a de drepturi din Sibiu si din Clusiu, cari suntu gata a tiené unele colegii si in limb'a romana, trebue se li se incuviintieze remuneratiuni dela 200 pana la 250 fl.“

— Program'a depe an. scol. 186²/₃ a gimnasiulu romanu de 5 clasi din Brasiovu aduce o disertatiune: „Dacii si resbelele lui Traianu in Dacia, comentaru la unele locuri din Dione Casiu“ de Dr. I. Mesiotu. Totu din acésta programa aflamu ca la gimnasiulu amintitu, la inceputulu anului scolasticu au fostu 119 scolari, ér' la finitu 117 cu toti romani.

Varietati.

Provocare.

Inca in lun'a lui Iuniu 1861 anuciasem prenumeratiune la „Istori'a Transilvaniei;“ inse rezultatulu acestei anuciaru, n'a corespunsu nece pre departe sperarei si asceptariloru; deci, din ast'a cauza, si dorenti'a-mi a dá la lumina numitul opsioru (de 70 cóle in manuscrisu) remase numai unu pium desiderium de asta data, si ast'a din lips'a speselor cerute pentru tiparire.

Fiendu-ca totusi cativa dintre stimabilii miei conationali avura bunetate a se aboná — trametiendumi si pretiulu anuciatu; dupace nu potiu scí anumitu tempulu, candu mi-voru ajutá midilócele materiale, cá susu-amentitul opsioru se póta vedé lumin'a dilei: pentrucá resp. dd. abonati se nu-si piérda pacienti'a cu asceptare desiérta — me semtiu indetoratu prin acést'a, a provocá

cu tóta onórea pre acei domni, — fórte pucini la numeru — cari binevoira a tramite inainte pretiulu abonarei, cá pre cale privata, se me incunoscentieze, decumva si-au schimbatu loculu locuentieloru sale dela tempulu abonarei, cá asiá se le potiu respunde inapoi pretiulu abonarei.

Cu tóte aceste, me semtiu in positiunea a dechiará cumca, nu va trece tempu multu, si fiendu-mi inpregiurarile mai favoritórie, mi-voiu poté implení dorenti'a mea cea mai ferbente — dorenti'a de a face unu micu servitiu in interesulu literaturei în óstre nationale.

Sibiu in 19. Augustu 1863.

Ioane V. Rusu.

Privighitóra in colivia.

(Din Meditatiu etc.)

O cantarétia privigitóra,
De mica prinsa, stá la 'nchisóre,
Si colivi'a -i erá locasiu.
Vreme la midilocu multa trecuse,
Dar' ea se uite totu nu putuse,
De unde-a luat'o omulu vresmasiu.

Ne 'ncetatu trista, gandra cu jale,
L'a tineretiei vesela vale,
L'acele cranguri, l'acelu isvoru,
Unde l'a noptii lina tacere,
Ea a vietiei cantá placere,
Radiele dilei, dulcele-amoru.

La cate paseri suntu sburatóra,
Liber'a vietia e lucru mare;
Natur'a este patri'a loru.
Asia si mic'a paserea nóstra,
Care de minte erá camu prósta,
Cata midilóce se scape 'n sboru.

Asta dorintia e laudata,
Candu e 'ntarita pe judecata,
Si candu folosulu e prevediutu;
Dar' ea uitase ca mai nainte,
O 'nsciintiasa unu puiu cu minte,
Ca vrendu se sbóre multi au cadutu.

Ea n'avea aripi, fara midilóce,
O pasarica ce póte face,
De catu supusa sórtei a fi;
Séu se ascepte pana se-i crésca
Smulsele aripi, si se gasésca
Nóue midilóce de a fugí?

Astu-felu pe dens'a o sfatuesce
O rondurica ce o iubesce,
Si care gandulu ei ilu sciea.
Esempluri multe desu i totu spune,
Si i arate cu dovedii bune,
C'acumu se scape nu va putea.

Insa juneti'a neintielépta,
Poveti n'asculta, vremi nu ascépta;
Tóte 'naintei jucarii suntu.
Pintre zabrele ea se strecóra,
Pucinu se 'naltia, d'o palma sbóra,
Si cade 'ndata diosu pe pamentu.

G. M. Alecsandrescu.